

DAVLATLARARO HUQUQIY MUNOSABATLAR

Axmedov Bobur

Farg'ona ICHSHUI kasb-hunar maktabi Umumta'lim fani o'qituvchisi

Annotatsiya: *Xalqaro munosabatlar tizimi huquqning muayyan sohasi — xalqaro huquq bilan tartibga solinadi. U davlatlarning, jismoniy va yuridik shaxslarning turli-tuman aloqalariga u yoki bu darajada ta'sir qiladi. Maqolada davlatlararo xalqaro munosabatlar va davlatlar mintaqalarining xalqaro munosabatlarini qiyosiy tahlil qilishga bag'ishlangan.*

Kalit so'zlar: *xalqaro munosabatlar, davlatlar mintaqalarining xalqaro aloqalari, zamonaviy tendentsiyalar, mintaqaviy o'lchov*

KIRISH

XX asrning ikkinchi yarmi XXI-asrning boshlarida Xalqaro maydonga faol chiqa boshlagan davlatlar mintaqalari o'rtasidagi xalqaro hamkorlik kabi jahon taraqqiyotining yangi yo'nalishi shakllana boshladi. Mintaqalar o'rtasidagi xalqaro munosabatlar davlatlar va xorijiy davlatlar o'rtasidagi munosabatlarning muhim tarkibiy qismiga aylandi. Hududlar o'rtasida xalqaro aloqalarning amalga oshirilishi ularning iqtisodiyotning barcha sohalarida va xalqaro munosabatlardagi roli ortib borayotganidan dalolat beradi. Ushbu hodisaning mohiyatini tushunish uchun biz xalqaro munosabatlar nima ekanligini va ularning xalqaro munosabatlarga qanday aloqasi borligini aniqlashga harakat qilamiz.

Tahlil va natijalar. Xalqaro munosabatlar - bu xalqlar, davlatlar va davlatlar birlashmalari o'rtasidagi siyosiy, iqtisodiy, diplomatik, harbiy, madaniy, ilmiy-texnikaviy aloqalar va munosabatlar yig'indisidir.

Xalqaro aloqalar xilma-xildir. Shunday qilib, ijtimoiy hayotning siyosiy sohasida ular diplomatiyada, iqtisodiy sohada - xalqaro savdo va xalqaro mehnat taqsimotida, texnik sohada - texnologiyalar almashinuvida va grantlar taqdim etishda namoyon bo'ladi.

Xalqaro munosabatlar turlaridan biri davlatlararo munosabatlardir.

Davlatlararo munosabatlar - bu huquq, siyosat, iqtisodiyot, madaniyat va ijtimoiy hayotning boshqa sohalarida o'zaro aloqada bo'lgan davlatlar ishtirokchilari bo'lgan xalqaro munosabatlar turi.

Xalqaro munosabatlar va xalqaro aloqalarga berilgan ta'riflarni solishtirsak, munosabatlar aloqalarga qaraganda kengroq turlarni o'z ichiga olganligini, eng muhimi, ularda aloqalar mavjud bo'lmagan siyosiy, diplomatik, harbiy jihatlar mavjudligini ko'ramiz. Bundan kelib chiqadiki, mintaqalar munosabatlarning siyosiy turlarini, jumladan, diplomatik, konsullik va harbiy munosabatlarni amalga oshirish huquqiga ega emas. Ular iqtisodiyot, fan, texnika, ekologiya, madaniyat, ta'lim va hokazolar sohasidagi aloqalarni, ya'ni siyosiy aloqalardan tashqari barcha aloqalarni

amalga oshirishi mumkin. Bu huquq xalqaro maydonda “bir ovoz” vazifasini bajaruvchi davlatda qoladi.

Xalqaro huquq normalari bilan tartibga solinadigan xalqaro munosabatlar. Ularning ishtirokchilari sub'ektiv huquq va majburiyatlarning tashuvchilari: o'z taqdirini o'zi belgilash uchun kurashayotgan davlatlar, xalqlar yoki millatlar; hukumatlararo tashkilotlar. Xalqaro huquqda ishtirok etuvchi davlatlar ham xalqaro huquq normalarining yaratuvchisi sifatida harakat qiladilar. Huquq va tomonlar sifatida, o'zaro munosabatlari ushbu normalar bilan tartibga solinadi. O'z taqdirini o'zi belgilash uchun kurashayotgan xalqlar yoki millatlar xalqaro munosabatlarda ushbu kurash jarayonida shakllanadigan davlatlar sifatida ishtirok etadilar. Hukumatlararo tashkilotlar xalqaro munosabatlar ishtirokchisi sifatida xalqaro munosabatlarning barqaror shakllarini ifodalaydi. Davlatlararo munosabatlarda o'z vakolatlari masalalari bo'yicha mustaqil ravishda kirish huquqiga ega bo'lgan davlatlar o'rtasidagi hamkorlik. Xalqaro huquqning paydo bo'lishi, o'zgarishi yoki tugatilishining zaruriy sharti yuridik faktlar (davlatlar va xalqaro huquqning boshqa subyektlarining individual va jamoaviy harakatlari) hisoblanadi.

Xalqaro huquq normalarini hayotga tatbiq etish natijasida xalqaro huquqdan mantiqiy xulosa bo'lgan xalqaro huquqiy munosabatlarning shakllanishini ajratib ko'rsatishimiz mumkin. Xalqaro huquqiy munosabatlarning sub'ektlari, mazmuni va ob'ektlari mohiyatini tashkil qiladi.

Huquqiy munosabatlarning sub'ektlari xalqaro sub'ektiv huquq va huquqiy majburiyatlarga ega bo'lgan huquqiy munosabatlar ishtirokchilaridir.

Davlatlararo munosabatlar masalalari iqtisodiy integratsiyaning xususiyati hisoblanadi. Mintaqaviy iqtisodiy jamoalar bir nechta davlat huquqiy tizimlari kontekstida ishlaydi. Jamiyatga a'zo davlatlar o'rtasidagi huquqiy munosabatlar jamiyatning samarali rivojlanishi uchun jamoa-davlat munosabatlari kabi muhimdir. Bunday munosabatlar jamiyat ichidagi iqtisodiy operatsiyalarga bevosita ta'sir qiladi.

Xalqaro munosabatlarning asosiy ishtirokchilari davlatlardir. Ularni hech kim yaratmaydi, ular xalqaro maydonda tabiiy tarixiy jarayon natijasida paydo bo'ladi. Xalqaro mintaqalararo munosabatlarning asosiy sub'ektlari davlatlar mintaqalaridir. Ular davlatlar tomonidan yaratilgan va ma'lum huquq va majburiyatlarga ega, shu jumladan va xalqaro sohada.

Davlatlar xalqaro munosabatlarning asosiy ishtirokchilari bo'lib, xalqaro huquqning asosiy sub'ektlari sifatida ham harakat qiladilar, ya'ni xalqaro huquq va majburiyatlarning asosiy tashuvchilari. Xalqaro maydonda davlat “bir ovoz” sifatida harakat qiladi va o'z mintaqalarining xalqaro faoliyati uchun to'liq javobgardir.

Xorijiy davlatlar hamjamiyatlari hududlaridagi viloyatlarning vakolatxonalari o'z hududidagi korxonalarni xorijiy davlatlarda tashqi savdo va investitsiya operatsiyalarini amalga oshirishning iqtisodiy va huquqiy shartlari to'g'risida xabardor qilish kabi vazifalarni bajaradi.

O'z hududidagi korxonalar tomonidan xorijda amalga oshirilayotgan aniq loyihalar to'g'risida ma'lumotlarni xorijiy davlatlarda to'plash va tarqatish; hududda ishlab chiqarilgan mahsulotlarni xorijda reklama qilish; ko'rgazma va yarmarkalarni, shuningdek, vakillik qilayotgan hududning tadbirkorlik sub'yektlari ishtirokida tashqi iqtisodiy vakolatxonalarni tashkil etish, eksport mahsulotlarini xorijda ilgari surishda ko'maklashish va h.k.

Vakolatxonalar hududlar vakolatiga kiradigan masalalarni hal qiladi. Ularning faoliyatini moliyalashtirish vakolatxonalari ochilgan hududlar hisobidan amalga oshiriladi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, xorijdagi mintaqaviy vakillikka quyidagi ta'rifni berishimiz mumkin. Chet eldagi hududiy vakolatxona tegishli xalqaro shartnomaga asosan xorijiy davlat hududida joylashgan hamda o'z mintaqasi va uning yuridik shaxslari manfaatlarini himoya qilish funksiyalarini bajaradigan mintaqaviy tashqi aloqalar organi hisoblanadi. Ekstraterritoriallik; u qabul qiluvchi davlat qonunchiligiga bo'ysunadi. Qabul qiluvchi davlatda vakolatxona yuridik shaxs sifatida ro'yxatdan o'tgan.

Davlatlar va mintaqalarning xalqaro tashkilotlardagi ishtirokiga kelsak, bu yerda muhim xususiyatni ta'kidlash kerak: Davlatlar o'zlari xalqaro (hukumatlararo) tashkilotlarni yaratadilar. Aynan davlatlar ularga ma'lum huquq va majburiyatlarni berib, xalqaro munosabatlar va xalqaro huquq sub'ektlari bo'lishlariga imkon beradi.

Hududlar xalqaro tashkilotlarda faqat davlatlarning ruxsati bilan, agar ichki qonunchilik ularga ruxsat bersa, va faqat mahalliy va mintaqaviy hokimiyat manfaatlarini himoya qilish uchun davlatlar tomonidan tuzilgan xalqaro tashkilotlar va ularning tuzilmalarida ishtirok etishi mumkin.

Xulosa qilib aytishimiz mumkinki, xalqaro munosabatlar va xalqaro mintaqaviy aloqalar ko'p umumiy va o'ziga xos jihatlarga ega. Umumiy xalqaro munosabatlarni xalqaro munosabatlarning bir qismi sifatida ko'rib chiqishga imkon beradi, spesifik xalqaro munosabatlarda mintaqaviy daraja shakllanganligini ko'rsatadi. Umumiy narsa shundaki, har ikkala holatda ham ushbu sub'ektlarning xalqaro maydondagi iqtisodiy, huquqiy, madaniy-gumanitar va boshqa o'zaro ta'sirlari yig'indisini aks ettiruvchi xalqaro faollik mavjud bo'lib, u o'zining xalqaro faoliyatida ma'lum maqsadlarni ko'zlaydi. Xalqaro hujjatlarni imzolash, xorijiy vakolatxonalarni ochish, diplomatiyadan xalqaro faoliyat vositasi sifatida foydalanish, xalqaro tashkilotlarda ishtirok etish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1.Axmedshayeva M. Davlat mexanizmi va hokimiyatlar bo'linishi. O'quv qo'llanma. - T.: TDYUI, 2005. .

2.Axmedshayeva M., Najimov M. Huquq nima? - T.: TDYUI, 2003.

3.Х.В. Boboyev, X.T. Odilqoriyev Davlat va huquq, nazariyasi Iqtisodiyot va huquq dunyosi, 2000.

4. Islamov Z. Obshchestvo. Gosudarstvo. Pravo. (Voprosi teorii). - T.: Adolat, 2001.

5) Xatamov, O. Q., & Ortiqov, S. M. (2019). Models of employment of the population and opportunities for its use in the conditions of Uzbekistan. Economics and Innovative Technologies, 2019(4), 8.

6) Mukhammadiyevich, O. S. (2023). Experiences in the study and analysis of population employment in foreign countries. International Multidisciplinary Journal for Research & Development, 10(12).

7) Ortikov, S. M. (2021). Experience in statistical study and analysis of employment in foreign countries. Thematics Journal of Business Management, 10(7).

8) Khatamov, O. K., & Ortikov, S. M. (2019). USE FROM THE INTERNATIONAL EXPERIENCES IN EMPLOYMENT THE POPULATION IN UZBEKISTAN. Theoretical & Applied Science, (11), 364-371.

9) Muhammadiyevich, O. S. (2023). Main problems of population employment and ways to solve them. American Journal of Science on Integration and Human Development (2993-2750), 1(4), 10-13.

10) Ismatov, S. A., & Ortikov, S. M. (2020). The population bandhini tamines, turmus of regine oshirildi humiliation tagirova and using Uzbekistana characteristic.(foreign experience in providing employment, improving well-being and its specifics for uzbekistan). Theoretical & Applied Science, (11), 521-526.

11)Хатамов, О., & Ортиков, Ш. (2019). Аҳоли бандлигини таъминлаш моделлари ва ундан Ўзбекистон шароитида фойдаланиш имкониятлари. Экономика и инновационные технологии, (4), 48-59.

12.Худайбердиева О., Баратович Ш., Хусенова М. Дифференциальный метод прогнозирования трудовых ресурсов на основе корреляционных моделей //in Library. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 21-27.

13.Курбановна, Худайбердиева Айша и Убайтова Мохитабон. «СОВРЕМЕННЫЕ КЛАСТЕРЫ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ ЯВЛЯЮТСЯ ЭФФЕКТИВНЫМ СРЕДСТВОМ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ». Новости образования: исследование XXI века 1.11 (2023): 177-185.

14. Isa o'g'li, X. A. (2023). O'ZBEK TERMINOLOGIYASIDA SONA TERMINLARINING O'RGANILISHI. THE THEORY OF RECENT SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGY, 2(16), 118-120..

15. Hasanov, A. (2023). ETYMOLOGICAL ANALYSIS OF SPECIAL TERMS. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ЯЗЫКА, ОБРАЗОВАНИЯ, ПЕРЕВОДА, 4(3).

16. ўғли Ҳасанов, А. И. (2023, January). С. АЙНИЙНИНГ “СУДХЎРНИНГ ЎЛИМИ” ҚИССАСИДА ҚЎЛЛАНГАН АРАБЧА ТЕРМИНЛАРНИНГ СЕМАНТИК-СТРУКТУР ТАҲЛИЛИ. In INTERNATIONAL CONFERENCES (Vol. 1, No. 2, pp. 32-37)..

17. Hasanov, A. (2023). STUDY OF FIELD TERMS IN WORLD TERMINOLOGY. Science and innovation, 2(C12), 151-155.

18. Isaevich, H. A. (2022). STUDYING THE NOTION OF TERM IN THE UZBEK AND WORLD LINGUISTICS. *British View*, 7(4)..
19. Hasanov, A. I. (2022). ANALYSIS OF ECONOMIC AND BANKING TERMS USED IN THE EPIC " DEATH OF A USURER". *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ЯЗЫКА, ОБРАЗОВАНИЯ, ПЕРЕВОДА*, 3(3).
20. Isa o'g'li, H. A. (2022). SADRIDDIN AYNIYNING "SUDXO'RNING O'LIMI" ASARIDA QO'LLANGAN IJTIMOYIY TERMINLARNING SEMANTIK TAHLILI. *FAN, TA'LIM VA AMALIYOTNING INTEGRASIYASI*, 3(8), 5-9.
21. Ahmad, X. (2022). SADRIDDIN AYNIYNING "SUDXO'RNING O'LIMI" ASARIDA QO'LLANGAN DAVLAT BOSHQARUVI TIZIMIGA OID TERMINLARNING PRAGMATIK TAHLILI. *Science and innovation*, 1(Special Issue 2), 574-576.
22. Ahmad, H. (2022). XARAKTERNI TASVIRLASHDA DIOLOG VA MONOLOG. *FAN, TA'LIM VA AMALIYOTNING INTEGRASIYASI*, 858-861.
23. Isa o'g'li, X. A. (2021). RUHIYAT TASVIRIDA PEYZAJNING O'RNI. *FAN, TA'LIM VA AMALIYOTNING INTEGRASIYASI*, 2(5), 98-105..
- 24) Najmiddinov, X. B., Dilmurodov, Sh. N., & Raymkulova, Ch. A. (2021). Inson Ekshalatsiyasida Ammiakni Invaziv Bo'lmagan Usul Bilan Aniqlash. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMYIY JURNALI*, 1(5), 50-54.
- 25) Raimkulova, C. A., Aronbaev, S. D., Vasina, S. M., & Aronbaev, D. M. (2020). Exhaled air as an object of studying the functional state of the organism. *Austrian Journal of Technical and Natural Sciences*, (1-2), 47-51.
- 26) Raimkulova, C. A., Aronbayev, S. D., & Aronbayev, D. M. (2021). Ekshalatsiyalangan havoda ammiakni aniqlash muammosiga. *Universum: kimyo va biologiya*, (1-1 (79)), 26-34.
- 27) Raimkulova, C. A., Aronbayev, S. D., & Aronbayev, D. M. (2022). Biomarkerlar va xavflarni baholash. *Universum: kimyo va biologiya*, (1 (91)), 77-83.
- 28) Raimkulova, C. A., Aronbayev, S. D., & Aronbayev, D. M. (2020). Ekshalatsiyalangan havoni tahlil qilish invaziv bo'lmagan diagnostika usuli sifatida. *International scientific journal «Global science and innovations*, 56-58.
- 29) Aronbayev, D. M., Aronbayev, S. D., Raimkulova, Ch.A., Isakova, D. T., & Shertaeva, A. A. (2021). Suv "tirik" va " o'lik". elektroaktiv suvning antioksidant va gevşeme xususiyatlari haqida yangi faktlar. *Universum: kimyo va biologiya*, (2 (80)), 26-31
- 30) Aronbayev, S. D., Aronbayev, D. M., Ismoilov, E. X., Islomov, L. B., Raimkulova, Ch.A., & Juraeva, S. B. (2020). Screen-printed elektrodleri og'ir metallarning inversion-voltammetrik ta'rifida. *Universum: kimyo va biologiya*, (5 (71)), 22-34.
- 31) Narbayev, K., & Raimkulova, Ch.A. (2022, February). INDOFENOL USULI BILAN AMMONIY IONLARINI SPEKTROFOTOMETRIK ANIQLASH SHARTLARINI TANLASH. In *The 7 th International scientific and practical conference "Science, innovations and education: problems and prospects"* (February 9-11, 2022) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2022. 842 p. (p. 161).
- 32) Raimkulova, C. A., & Xolmurodova, D. K. (2022). BA'ZI KLINIK AHAMIYATGA EGA

BIOMARKERLARNI INVAZIV BO'LMAGAN NAZORAT QILISH USULLARI VA QURILMALARINI ISHLAB CHIQISH. GEPATO-GASTROENTEROLOGIK TADQIQOTLAR JURNALI, (SI-2).

33) Raimkulova, C. A., Aronbayev, S. D., & Aronbayev, D. M. (2022). POTANSIYOMETRIK OQIM-IN'EKTSIYA SENSORI YORDAMIDA ARALASH TUPURIKNING PH QIYMATINI O'LCHASH. *Universum: kimyo va biologiya*, (6-2 (96)), 5-12.

34) Raimkulova, C. A., Narbayev, K. M., Aronbayev, D. M., & Aronbayev, S. D. (2022). AMMONIY IONLARINI SPEKTROFOTOMETRIK ANIQLASH UCHUN INDOFENOL KOMPLEKSINING HOSIL BO'LISH SHAROITLARINI OPTIMALLASHTIRISH. *Norwegian Journal of Development of the International Science*, (77-1), 3-9.

35) Raimkulova, C. A., Aronbayev, S. D., & Aronbayev, D. M. (2020). Ekshalatsiyalangan havoda ammiakni ko'rsatishning vizual-rangli usuli va uni amalga oshirish uchun moslama. *Universum: kimyo va biologiya*, (7 (73)), 40-42.

36) Raimkulova, Ch.A., & Soibov, X. J. (2023). AVITSENNANING BIZ NAFAS OLAYOTGAN VA CHIQRADIGAN HAVO HAQIDAGI FIKRLARI, UNING TANAGA TA'SIRI. AMMIAKNI INVAZIV BO'LMAGAN USUL BILAN ANIQLASH. <i>Ta'lim fidoyilari</i>, <i>4</i>(1), 74-78.

37) Raimkulova, C. A., Aronbayev, S. D., & Aronbayev, D. M. (2023). SALIVODIAGNOSTIKA: O'TMISH, HOZIRGI, KELAJAK. *Universum: kimyo va biologiya*, (1-2 (103)), 27-37.

38. Худайбердиева О. К. ИННОВАЦИИ И НАУЧНЫЙ ПРОГРЕСС–ФУНДАМЕНТ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ //ББК 65.0501 А 43. – 2022. – С. 331.

39. Qurbonovna, Xudoyberdiyeva Oysha. "TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA MILLIY MADANIYATNING O'RNI." *Научный Фокус 1.8* (2023): 1024-1027.

40. Худайбердиева О. К. ЭКОНОМИЧЕСКИЕ РЕФОРМЫ СФЕРЫ УСЛУГ В УЗБЕКИСТАНЕ //АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ И РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ. – 2021. – С. 216-220.

41. Ochilov S. B., Tagaev A. N., Khudayberdieva O. K. Other ways to build correlation models // *International Journal of Human Computing Studies*. – 1935. – Т. 3. – №. 4. – С. 1-5.

42. Ochilov S. B., Khasanova G. D., Khudayberdieva O. K. Method for constructing correlation dependences for functions of many variables used finite differences // *The American Journal of Management and Economics Innovations*. – 2021. – Т. 3. – №. 05. – С. 46-52.

43. Ochilov S. B. O. S. B., Khudayberdieva O. K., Mehriniso K. DIFFERENTIAL METHOD FOR FORECASTING LABOR RESOURCES BASED ON CORRELATION MODELS // *The American Journal of Social Science and Education Innovations*. – 2023. – Т. 5. – №. 04. – С. 21-27.

44. Худайбердиева О. Формирование цифровой экономики в Узбекистане // *in Library*. – 2021. – Т. 21. – №. 4. – С. 431-433.

45.Худайбердиева О. К. ТЕНДЕНЦИИ СТРЕМИТЕЛЬНОГО РАЗВИТИЯ СФЕРЫ УСЛУГ В УЗБЕКИСТАНЕ //ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ: ПОТЕНЦИАЛ НАУКИ, БИЗНЕСА, ОБРАЗОВАНИЯ. – 2021. – С. 102-113.

46.Очиллов СБОСБ, Худайбердиева О.К., Мехринисо К. ДИФФЕРЕНЦИАЛЬНЫЙ МЕТОД ПРОГНОЗИРОВАНИЯ ТРУДОВЫХ РЕСУРСОВ НА ОСНОВЕ КОРРЕЛЯЦИОННЫХ МОДЕЛЕЙ //Американский журнал социальных наук и инноваций в образовании. – 2023. – Т. 5. – №. 04. – С. 21-27.